

Katarzyna Gajda-Roszczyńska
doktor nauk prawnych, Katedra Postępowania Cywilnego, Wydział Prawa
i Administracji, Uniwersytet Śląski
ORCID: 0000-0001-8245-9023

System koncentracji materiału procesowego po zmianach wprowadzonych na mocy ustawy z 4.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw w postępowaniu zwyczajnym

Słowa kluczowe: *system koncentracji materiału procesowego, system prekluzji, przyspieszenie postępowań*

1. Wstęp

Artykuł stanowi próbę odpowiedzi na pytanie o obowiązujący po dniu wejścia w życie ustawy z 4.07.2019 r.¹ system koncentracji materiału procesowego, a w szczególności, czy mamy do czynienia nadal z systemem dyskrejonalnej władzy sędziego, czy też obowiązuje z powrotem system prekluzji, a jeśli tak, to czy w identycznym, czy w zmodyfikowanym kształcie. Wskazać należy, że w prawie procesowym cywilnym rozróżnia się dwa sposoby koncentracji materiału procesowego: system prekluzji oraz system władzy dyskrejonalnej sędziego. System prekluzji zakłada, że ustawodawca w przepisach prawa w określony i wiążący sposób oznacza moment, do którego strona może przytaczać fakty, dowody oraz często zarzuty pod rygorem utraty możliwości późniejszego ich przytoczenia. Co do zasady, po upływie tego terminu wprowadzenie nowego materiału i jego gromadzenie jest niedopuszczalne. Z kolei system dyskrejonalnej władzy sędziego polega na tym, że ustawodawca pozostawia sądowi ocenę i decyzję co do czasu, do którego można wprowadzać i gromadzić materiał procesowy². Wybór sposobu koncentracji materiału procesowego

¹ Ustawa z 4.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1469 ze zm.).

² K. Weitz, *Między systemem dyskrejonalnej władzy sędziego a systemem prekluzji – ewolucja regulacji prawa polskiego* [w:] *Ewolucja polskiego postępowania cywilnego wobec przemian politycznych, społecznych i gospodarczych. Materiały konferencyjne Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr Postępowania Cywilnego Szczecina*, 2019, s. 10-11.

od zawsze jest przedmiotem licznych kontrowersji w piśmiennictwie, określa nie tylko działania sądu, ale również wpływa na sposób działania stron w ramach gromadzenia materiału procesowego. Jak trafnie wskazano, wybór przez ustawodawcę rodzaju systemu gromadzenia materiału procesowego ma decydujące znaczenie w aspekcie skłonienia stron do podejmowania działań procesowych w takim czasie i sposób, aby doprowadzić do koncentracji materiału³. Opracowanie zostało ograniczone do postępowania zwykłego, z wyłączeniem odrębnego reżimu obowiązującego w sprawach gospodarczych⁴.

2. System koncentracji w dotychczasowym stanie prawnym

Przed 7.11.2019 r. zasada koncentracji materiału procesowego polegała na wprowadzeniu do postępowania cywilnego uniwersalnego założenia aktywności zarówno sądu, jak i stron. System ten opiera się na założeniu korzystania przez sąd ze swoich uprawnień i wypełniania obowiązków przy równoczesnym wykonywaniu uprawnień procesowych i wywiązywaniu się z ciężarów procesowych przez strony, tak aby przyczyniało się to do szybszego załatwienia sprawy przy uwzględnieniu okoliczności konkretnej sprawy, w założeniu z wyłączeniem automatyzmu. Powinność sądu konkretyzowała się w przewidzianym w art. 6 § 1 Kodeksu postępowania cywilnego⁵ ogólnym obowiązku wspierania postępowania. Oznaczała ona, że sąd powinien podejmować wszelkie przewidziane w Kodeksie postępowania cywilnego (oraz w prawie europejskim) czynności, które pozwolą na to, aby postępowanie trwało możliwie jak najkrócej i nie przedłużało się ponad potrzebę, jak również powinien on zaniechać takich czynności, które mogłyby przeciwdziałać realizacji tego celu lub przeszkadzać w jego osiągnięciu. Zmierza on do zapewnienia pełnej realizacji zasady koncentracji materiału procesowego⁶. W stosunku do stron zagadnienie

cin–Niechorze 28–30.09.2007 r., red. H. Dolecki, K. Flaga-Gieruszyńska, Warszawa 2009, s. 78; H. Pietrkowski, *Metodyka pracy sędziego w sprawach cywilnych*, Warszawa 2014, s. 69–71.

³ K. Weitz, *System koncentracji materiału procesowego według projektu zmian Kodeksu postępowania cywilnego* [w:] *Reforma postępowania cywilnego w świetle projektów Komisji Kodyfikacyjnej*, red. K. Markiewicz, Warszawa 2011, s. 13; T. Ereciński, K. Weitz, *Efektywność ochrony prawnej udzielanej przez sądy w Polsce*, „Przegląd Sądowy” 2005/10, s. 3–36. Por. również B. Karolczyk, *Koncentracja materiału procesowego w postępowaniu cywilnym przed sądem pierwszej instancji*, Warszawa 2013; M. Soćko, *Zarys zasady koncentracji materiału procesowego w postępowaniu cywilnym de lege lata*, „Roczniki Administracji i Prawa” 2014/14 (2), s. 300 i n.

⁴ R. Kulski, *Odrębności postępowania w sprawach gospodarczych*, „Monitor Prawniczy” 2019/21, s. 1166 i n.

⁵ Ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2019 r. poz. 1460 ze zm.) – dalej k.p.c.

⁶ Tak: P. Grzegorzczak, K. Weitz [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 1, *Postępowanie rozpoznawcze*, red. T. Ereciński, Warszawa 2016, s. 171. Por. M. Krakowiak, *Nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego mocą ustawy z 4.07.2019 r. (cz. II – Organizacja postępowania; Rozprawa)*, „Monitor Prawniczy” 2019/20, s. 1084 i n.; J. Krajewski, *Środki zmierzające do doskonalenia poziomu i sprawności postępowania cywilnego oraz ograniczenia społecznych kosztów wymiaru sprawiedliwości*, „Problemy Wymiaru Sprawiedliwości” 1973/3, s. 5; P. Rylski, *Aktywność sądu w zakresie zbierania materiału faktycznego sprawy w przygotowawczej fazie postępowania cywilnego (art. 207 § 2 i 3 k.p.c.)*

to zostało unormowane w sposób ogólny w art. 6 § 2 k.p.c., który wprowadza ciężar wspierania postępowania przez strony⁷. Przed 7.11.2019 r. istota ciężaru wspierania postępowania sprowadzała się do nakazu przytaczania wszystkich okoliczności faktycznych oraz dowodów bez zbędnej zwłoki przez strony, tak aby postępowanie mogło być przeprowadzone sprawnie i szybko. W praktyce ciężar wspierania postępowania obejmował przytaczanie okoliczności faktycznych i dowodów zarówno przez powoda, jak i pozwanego. Powyższe ogólne założenia znajdowały doprecyzowanie w ustanowionych: ciężarze przytoczenia okoliczności faktycznych (art. 126 § 1 pkt 3, art. 187 § 1 pkt 2 i art. 210 § 1 zdanie pierwsze k.p.c.), ciężarze ustosunkowania się do twierdzeń strony przeciwnej (art. 210 § 2 k.p.a.) oraz ciężarze dowodu w znaczeniu formalnym (art. 3 *in fine*, art. 126 § 1 pkt 1, art. 210 § 1 zdanie pierwsze oraz art. 232 zdanie pierwsze k.p.c.), usankcjonowanych przez regulacje przewidujące pominięcie spóźnionych twierdzeń i dowodów (art. 207 § 6, art. 217 § 2, art. 344 § 2 zdanie drugie, art. 381 k.p.c.)⁸, regulację zmierzającą do zapobiegania przewlekaniu postępowania przez strony (art. 217 § 3 k.p.c.), a także tzw. sankcję kosztową (art. 103 § 1 i 2 k.p.c.)⁹.

3. System koncentracji po zmianach wprowadzonych na mocy ustawy z 4.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw

Poza sporem jest, że celem przepisów koncentracyjnych jest skłonienie stron do przedstawienia na możliwie wczesnym etapie postępowania koniecznych twierdzeń i dowodów po to, aby doprowadzić do możliwie najszybszego załatwienia sprawy oraz aby stworzyć sądowi – przez zapewnienie mu dostępu do kompletnego materiału procesowego – możliwość wydania prawidłowego rozstrzygnięcia. Niewątpliwie również ryzyko pominięcia przez sąd spóźnionych twierdzeń lub dowodów ma skłaniać strony do należytego wypełnienia ciężaru wspierania postępowania (art. 6 § 2 k.p.c.) i w ten sposób przyczynić się do realizacji wskazanych celów¹⁰. Autorzy omawianej nowelizacji w enigmatycznym uzasadnieniu wskazali, że z praktyki orzeczniczej wynika potrzeba dalszego istnienia

[w:] *Ewolucja polskiego postępowania cywilnego wobec przemian politycznych, społecznych i gospodarczych*, red. H. Dolecki, K. Flaga-Gieruszyńska, Warszawa 2009, s. 389.

⁷ Zob. W. Żukowski, *Ciężar wspierania postępowania w projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, przygotowanym przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Cywilnego* [w:] *Reforma postępowania cywilnego w świetle projektów Komisji Kodyfikacyjnej*, red. K. Markiewicz, Warszawa 2011, s. 35 i n.

⁸ Odnośnie do funkcjonowania tej instytucji zob. D. Olczak-Dąbrowska, S. Janas, *Stosowanie art. 207 KPC w praktyce sądowej*, „Prawo w Działaniu” 2018/33. Zob. również P. Rylski, *Dopuszczalność pominięcia przez sąd spóźnionych twierdzeń lub dowodów zgłoszonych w ramach informacyjnego przesłuchania stron (art. 212 § 1 k.p.c.)*, „Polski Proces Cywilny” 2012/3, s. 509 i n.

⁹ Tak: P. Grzegorzczak, K. Weitz [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 1, *Postępowanie rozpoznawcze*, red. T. Ereciński, Warszawa 2016, s. 175 i n.

¹⁰ Por. uzasadnienie wyroku SN z 9.08.2019 r., II CSK 353/18, LEX nr 2727504.

systemu ograniczenia zasobu przytaczanych przez strony twierdzeń o faktach oraz dowodów na ich poparcie¹¹. Zdaniem twórców nowelizacji najprostszym sposobem osiągnięcia tego celu ma być ustanowienie sztywnych terminów, do których strony mają swobodę przytaczania twierdzeń i dowodów¹², a zatem zwiększenie rygoryzmu względem stron. W projekcie – poza wskazanym – nie zawarto żadnego szerszego merytorycznego uzasadnienia dla wprowadzonej zmiany systemu koncentracji.

Zamiast kompleksowego, elastycznego i zrównoważonego systemu opartego na współpracy sądu i stron, przy zachowaniu w istocie niezmienionego art. 6 § 1 i art. 6 § 2 k.p.c. ustawodawca zdecydował się na wprowadzenie w sposób szczątkowy przepisów regulujących koncentrację, wyróżniając sytuacje, w których sprawa rozpoznawana jest w postępowaniu zwykłym w zależności od tego, czy zostało wyznaczone posiedzenie przygotowawcze¹³ czy też nie (art. 205¹² § 1 i 2 oraz art. 205³ § 2 k.p.c.) oraz w postępowaniu w sprawach gospodarczych (art. 458⁵ § 1 k.p.c.). Podkreśla się, że dominuje system prekluzji (art. 205¹² § 1 i 2 oraz art. 458⁵ § 1 k.p.c.) z elementami systemu dyskrecjonalnej władzy sędziego (art. 205³ § 2 k.p.c.), a elastyczność została zastąpiona w przeważającej mierze regulacjami zakładającymi swoisty automatyzm¹⁴. System ten jest stosowany względem każdej strony i uczestnika postępowania niezależnie od tego, czy występują oni w sprawie samodzielnie, czy są zastępowani przez profesjonalnego pełnomocnika. Należy przyjąć, że dodatkowo wystąpienie skutku prekluzyjnego dla strony niereprezentowanej przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego, Prokuratorię Generalną RP uzależnione jest od dokonania przez sąd pouczenia ustnego na rozprawie stosownie do treści zmienionego art. 210 § 2¹ k.p.c., przy czym pouczenie nie odnosi się do całego systemu, a jedynie do art. 205¹² § 2 k.p.c.¹⁵. Brak dokonania pouczenia wyłącznie o treści tego przepisu w formie ustnej na rozprawie oznacza w istocie wykluczenie obowiązku zastosowania sankcji prekluzyjnej. Zatem wprowadzenie obowiązku pouczeń we wskazanym zakresie ogranicza zasadę prekluzji.

Ustawodawca w postępowaniu zwyczajnym względem dotychczasowej regulacji wprowadza dwie zasadnicze zmiany: po pierwsze, przesuwając moment koncentracji, po drugie łączy go z zasadą z systemem prekluzji.

¹¹ Uzasadnienie do projektu ustawy z 4.07.2019 r., druk sejm. nr 3137, VIII kadencja, www.sejm.gov.pl, s. 23.

¹² Uzasadnienie do projektu ustawy z 4.07.2019 r., druk sejm. nr 3137, s. 24.

¹³ Por. A. Machnikowska, *Organizacja procesu cywilnego przed sądem pierwszej instancji z perspektywy posiedzenia przygotowawczego*, „Palestra” 2019/11–12, s. 49–65; M. Uliasz, *Posiedzenie przygotowawcze i plan rozprawy*, „Monitor Prawniczy” 2019/21, s. 1135 i n.

¹⁴ Tak: T. Zembrzusi [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, red. T. Zembrzusi, t. 1, Warszawa 2020, s. 489. W niektórych wypowiedziach jednoznacznie oceniono wprowadzone zmiany jako utworzoną prekluzję – zob. G. Karaś, komentarz do art. 205³ [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do ustawy z 4.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*, red. J. Gołaczyński, D. Szostek, Warszawa 2019, s. 155.

¹⁵ Por. M. Krakowiak, *Nowelizacja...*, s. 1084 i n. Zob. również: J. Jankowski, *Nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego mocą ustawy z 4.7.2019 r.*, „Monitor Prawniczy” 2019/18, s. 978 i n.

W postępowaniu zwykłym, jeżeli wyznaczono posiedzenie przygotowawcze, strona może przytaczać twierdzenia i dowody na uzasadnienie swoich wniosków lub dla odparcia wniosków i twierdzeń strony przeciwnej do chwili zatwierdzenia planu rozprawy. Do zatwierdzenia planu rozprawy dochodzi na skutek wydania przez przewodniczącego zarządzenia na podstawie art. 205¹⁰ § 3 k.p.c. Zarządzenie jest skuteczne z chwilą jego wydania, albowiem nie przysługuje na nie zażalenie (art. 394 § 1, art. 394^{1a} § 1 k.p.c.). Po tym momencie przytaczanie dalszych twierdzeń i dowodów jest niedopuszczalne, pomimo że nadal może się toczyć posiedzenie przygotowawcze. Twierdzenia i dowody zgłoszone bowiem po zatwierdzeniu planu rozprawy podlegają pominięciu, chyba że strona uprawdopodobni, że ich powołanie nie było możliwe albo potrzeba ich powołania wynika później. Jeżeli nie zarządzono przeprowadzenia posiedzenia przygotowawczego, strona może przytaczać twierdzenia i dowody na uzasadnienie swoich wniosków lub dla odparcia wniosków i twierdzeń strony przeciwnej aż do zamknięcia rozprawy, z zastrzeżeniem niekorzystnych skutków, które według przepisów Kodeksu mogą dla niej wyniknąć z działania na zwłokę lub niezastosowania się do zarządzeń przewodniczącego i postanowień sądu. Zgodnie z art. 205³ § 2 k.p.c. przewodniczący może przy tym zobowiązać stronę, by w piśmie przygotowawczym podała wszystkie twierdzenia i dowody istotne dla rozstrzygnięcia sprawy pod rygorem utraty prawa do ich powoływania w toku dalszego postępowania. W takim przypadku twierdzenia i dowody zgłoszone z naruszeniem tego obowiązku podlegają pominięciu, chyba że strona uprawdopodobni, iż ich powołanie w piśmie przygotowawczym nie było możliwe albo że potrzeba ich powołania wynika później. Oznacza to, że moment koncentracyjny dla stron jest związany bądź z chwilą zatwierdzenia planu rozprawy, bądź z zamknięciem rozprawy z możliwością jego przesunięcia przez sąd na chwilę złożenia określonego pisma procesowego. W praktyce oznacza to, że dla powoda moment koncentracyjny może się pojawić dopiero wraz ze zobowiązaniem do złożenia pisma procesowego, zatwierdzeniem planu rozprawy bądź jej zamknięciem. Analogicznie względem pozwanego moment koncentracyjny pojawia się najwcześniej wraz z zobowiązaniem do złożenia pisma procesowego w zakresie wynikającym ze zobowiązania, zatwierdzeniem planu rozprawy bądź jej zamknięciem. Relacje między nimi nie są do końca precyzyjnie określone, a w praktyce oznacza to marginalizację znaczenia pozwu oraz odpowiedzi na pozew. Zmodyfikowane zostaje wniesienie sprzeciwu oraz zarzutów od nakazu zapłaty (art. 480³ § 2, art. 493 § 2 k.p.c.) oraz sprzeciwu pozwanego od wyroku zaocznego (art. 344 § 2 w zw. z art. 205¹² § 1 k.p.c.).

Analiza powyższych przepisów prowadzi do wniosku, że ustawodawca zdecydował się na wprowadzenie systemu prekluzji, i to w postaci niezwykle surowej, obowiązującej przed 2012 r. w postępowaniu w sprawach gospodarczych¹⁶. Wskazać w tym miejscu należy, że na gruncie tego poprzedniego stanu prawnego w sprawach gospodarczych przyjmowano, że w postępowaniu w sprawach gospodarczych pozwany traci prawo powoływania twierdzeń, zarzutów oraz dowodów na ich poparcie, niepowołanych w odpowiedzi na pozew, bez względu na ich znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, chyba że wykaze, iż ich powołanie

¹⁶ Tak: M. Kłos [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 2, *Komentarz do art. 205¹–424¹²*, red. A. Marcinia, Warszawa 2019, s. 233.

w odpowiedzi na pozew nie było możliwe albo że potrzeba powołania wynikła później¹⁷. Równocześnie – pomimo zmiany organizacji postępowania oraz wprowadzenia obowiązku pouczeń – aktualnie nie ma podstaw do przyjęcia, że w istniejącym systemie prekluzji powinna mieścić się zasada ewentualności¹⁸.

Aktualnie wprowadzone warunki dopuszczenia przez sąd twierdzeń i dowodów powołanych po upływie wskazanego powyżej momentu prekluzyjnego (art. 205³ § 2 i art. 205¹² § 1 k.p.c.) to: niemożność ich powołania na danym etapie postępowania albo później wynikła potrzeba ich powołania. Uregulowanie to jest analogiczne z nieobowiązującym już w postępowaniu gospodarczym art. 479¹² § 1 k.p.c. Warunki te w założeniu ustawodawcy mają nawiązywać do treści dotychczasowych art. 368 § 1, art. 423 i art. 381 k.p.c. Różnica w odniesieniu do stanu prawnego sprzed 7.11.2019 r. polega na tym, że strona, aby skutecznie przedstawić sądowi nowe twierdzenie lub dowód, bez zarządzenia przewodniczącego, nie musi już składać pisma przygotowawczego, uzasadniając potrzebę jego złożenia, a sąd wydawać niezaskarżalnego postanowienia o zezwoleniu na złożenie tego pisma. Strona, powołując się na nowe twierdzenie lub zgłaszając nowy dowód, musi jedynie uprawdopodobnić środkami uprawdopodobnienia zaistnienie jednego z dwóch warunków, a mianowicie, że powołanie w piśmie przygotowawczym nie było możliwe albo że potrzeba powołania wynikła później. W piśmiennictwie wskazuje się, że warunki określone w art. 205³ § 2 k.p.c. są znacznie bardziej restryktywne niż w uchylonym art. 207 § 3 k.p.c., bowiem przepis ten w istocie nie zezwala na złożenie pisma procesowego zawierającego wyłącznie wnioski dowodowe bez zarządzenia przewodniczącego¹⁹.

Odmienne i bardziej restrykcyjne są warunki, od których zależy dopuszczalność wprowadzenia nowych twierdzeń i dowodów. W orzecznictwie przyjmuje się, że „potrzeba powołania się na nowe fakty i dowody wynikła później”, w ten sposób, że „potrzeba” ta ma być następstwem zmienionych okoliczności sprawy, a więc zmian stanu faktycznego w odniesieniu do tego, który stanowił podstawę wniesienia pozwu lub pojawienia się nowych okoliczności faktycznych²⁰. Potrzeba powołania twierdzeń i dowodów może wynikać z dynamiki postępowania, a więc może być związana z nowymi twierdzeniami i zarzutami strony przeciwnej, przekształceniem podmiotowym lub przedmiotowym powództwa²¹. Z kolei niemożność powołania faktów i dowodów powinna wynikać z tego,

¹⁷ Tak: uchwała SN z 17.02.2004 r., III CZP 115/03, OSNC 2005/5, poz. 77.

¹⁸ Por. orzecznictwo na gruncie stanu prawnego sprzed 2012 r., które zawiera ostrożne podejście do tej zasady (np. wyrok SN: z 12.05.2006 r., V CSK 55/06, LEX nr 200875; z 14.12.2006 r., I CSK 310/06, OSNC 2007/11, poz. 171; z 3.02.2010 r., II CSK 286/09, OSNC 2010/9, poz. 125 i z 12.01.2012 r., IV CSK 182/11, „Biuletyn Sądu Najwyższego” 2012/3, s. 12).

¹⁹ G. Karaś, art. 205³ [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do ustawy z 4.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*, red. J. Gołaczyński, D. Szostek, Warszawa 2019, s. 155.

²⁰ Por. M. Krakowiak, *Nowelizacja...*, s. 1084 i n. W orzecznictwie por.: wyrok SA w Katowicach z 13.09.2017 r., I ACa 352/17, LEX nr 2402371; wyrok SA w Białymstoku z 21.02.2014 r., I ACa 698/13, LEX nr 1438985.

²¹ S. Jaworski, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do zmian*, Warszawa 2019, s. 137; M. Kłos [w:] *Kodeks...*, s. 233.

że wcześniej jeszcze nie istniały lub strona o nich nie wiedziała, albo też zachodziły istotne przyczyny (poważne trudności) usprawiedliwiające niemożność ich przedstawienia, np. późniejsze odnalezienie dowodu mającego istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, brak wiedzy strony o istnieniu dowodu²².

Dyskusyjne jest związane z tym zagadnienie, czy nadal będzie konieczna decyzja sądu w przedmiocie pominięcia spóźnionych twierdzeń i dowodów, czy też w tym wypadku należy przyjąć pominięcie z mocy prawa, czyli tzw. prekluzję ustawową²³.

Ustawodawca w żaden sposób nie odniósł się do kwestii, jakie są ramy czasowe, w których przewodniczący może zastosować normę z art. 205³ § 2 k.p.c. zobowiązującą do złożenia pisma procesowego oraz podjąć decyzję co do twierdzeń lub dowodów. Podjęcie stosownej decyzji jest uzależnione od okoliczności sprawy i sytuacji procesowej. Formalnie nie ma przeciwwskazań, by przedmiotową regulację zastosować na każdym etapie postępowania. Przewodniczący mógłby bowiem wydać stosowne zarządzenie na posiedzeniu niejawnym (art. 148 § 3 k.p.c.), w trakcie posiedzenia przygotowawczego (art. 205⁶ § 1 k.p.c.) albo na rozprawie (art. 148 § 1 k.p.c.), dlatego potencjalne zaburzenia modelu koncentracyjnego mogą być rozbudowane. W konsekwencji, a także biorąc pod uwagę treść art. 205¹² k.p.c., tym większego znaczenia wymaga przesądzenie kwestii postawionej na wstępie, a zatem, czy nadal będzie konieczna decyzja sądu w przedmiocie pominięcia spóźnionych twierdzeń i dowodów, czy też w tym wypadku należy przyjąć pominięcie z mocy prawa, czyli tzw. prekluzję ustawową. Wątpliwości może wywoływać sformułowanie występujące w obu wskazanych przepisach, że twierdzenia i dowody zgłoszone z naruszeniem obowiązku ich podania „podlegają pominięciu”, co różni się od istniejącego dotychczasowego sformułowania, że „sąd pomija”, na gruncie uchylonego art. 207 § 6 oraz w art. 217 § 2 k.p.c.²⁴ Wydaje się, że ta kwestia może być rozstrzygnięta odmiennie względem twierdzeń i dowodów.

W odniesieniu do dowodów skutecznie można argumentować dwa rozwiązania. W tym pierwszym wariantcie, jak się wydaje, pominięcie takiego dowodu wymagałoby wydania przez sąd postanowienia na podstawie nowo utworzonego art. 235² k.p.c. Przemawia za tym zasada lojalności procesowej jak i zakaz zaskakiwania stron rozstrzygnięciem. Za przyjęciem tzw. modelu prekluzji ustawowej i uznaniem, że podlegają pominięciu z mocy prawa bez wydania postanowienia, przemawia odwołanie się do wykładni autentycznej i woli ustawodawcy, który podkreśla, że założeniem nowelizacji jest odejście od wprowadzonego modelu dyskrecjonalnej władzy sędziego. Przemawia za tym również wykładnia językowa. W piśmiennictwie wskazuje się, że pod rządem poprzednio obowiązujących przepisów o postępowaniu odrębnym w sprawach gospodarczych przyjmowano, że dowody zgłoszone przez strony, a nawet przeprowadzone przez sąd z naruszeniem zasad prekluzji, „podlegają pominięciu”, a więc nie mogą stanowić podstawy ustaleń faktycznych; sąd pierwszej instancji nie uwzględniał ich w ramach dokonywanych ustaleń, a sąd

²² M. Krakowiak, *Nowelizacja...*, s. 1084 i n. Zob. T. Ereciński, *Apelacja w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2009, s. 154–155.

²³ T. Zembruski [w:] *Kodeks...*, s. 489.

²⁴ T. Zembruski [w:] *Kodeks...*, s. 489.

drugiej instancji rozpoznający sprawę na skutek apelacji nie mógł ich brać także pod rozwagę jako podłoża oceny zarzutów apelacji²⁵. Konsekwencją jest traktowanie ich tak, jakby nie zostały zgłoszone²⁶. Pominięcie to w istocie oddalenie wniosku, ale bez wydawania odrębnego postanowienia, a powody rozstrzygnięcia powinny być wskazane w uzasadnieniu orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie²⁷. Nawet jeśli uznać by ten drugi pogląd za prawidłowy przy uwzględnieniu reguł wykładni, to strony powinny zostać poinformowane przed zamknięciem rozprawy o tym, że określone dowody podlegają pominięciu. Kwestia ta jest dyskusyjna i powinna zostać przesądzona w najbliższym czasie przez orzecznictwo.

W odniesieniu do spóźnionych twierdzeń nie budzi natomiast wątpliwości, że nie ma potrzeby wydawania postanowienia co do pominięcia spóźnionych twierdzeń. Podzielić należy w tym zakresie stanowisko, że w tym wypadku sąd powinien się jednak odnieść do podstaw wydania rozstrzygnięcia w przedmiotowym zakresie w treści uzasadnienia orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie²⁸. Aktualność zachowują poglądy i argumentacja wyrażone na gruncie poprzedniego stanu prawnego²⁹.

Niezależnie od zagadnienia, czy sąd wydaje w tym przedmiocie postanowienie, czy też nie, to pominięcie zarówno spóźnionych twierdzeń, jak i dowodów stanowi obowiązek sądu. Całkowicie nietrafne jest stwierdzenie, że sąd ma wyłącznie „możliwość pominięcia” przez sąd spóźnionych twierdzeń i dowodów³⁰. Wykładnia literalna i celowościowa nakazuje przyjęcie konieczności nieuwzględnienia spóźnionych przytoczeń, zaś ciężar uprawdopodobnienia okoliczności egzoneracyjnych spoczywa na stronie. Na gruncie poprzedniego stanu prawnego dominująca była linia orzecznicza, zgodnie z którą jeśli sąd pierwszej instancji bezzasadnie by „nie pominął” twierdzeń i dowodów podlegających pominięciu – jako przytoczonych wbrew regulacji z art. 205³ § 2 k.p.c. – i uczynił je przedmiotem ustaleń, sąd drugiej instancji, uwzględniając stosowny zarzut apelacyjny, powinien ich wyniki wyłączyć z podstawy faktycznej rozstrzygnięcia³¹.

²⁵ Tak: J. Gudowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, red. T. Zembrzusi, t. 2, Warszawa 2020, s. 1120. Zob. również wyroki SN: z 8.05.2001 r., IV CKN 290/00, OSNC 2002/1, poz. 9, z glosami A. Szpunara, „Przegląd Sądowy” 2002/6, s. 136, i M. Bieniaka, „Monitor Prawniczy” 2003/3, s. 131; z 9.05.2007 r., II CSK 77/07, OSA w Kat. i SO 2008/12, s. 44, z glosami D. Krekory-Zajac, „Państwo i Prawo” 2009/2, s. 134, i A. Niewęglowski, „Rejent” 2011/7–8, s. 159; z 23.03.2006 r., IV CSK 123/05, OSP 2007/4, poz. 48, z glosą A. Jakubeckiego, OSP 2007/4, poz. 48; z 25.01.2007 r., V CSK 420/06, OSNC-ZD 2008/A, poz. 17.

²⁶ Tak: J. Gudowski [w:] *Kodeks...*, s. 1119. Por. wyrok SN z 23.03.2006 r., IV CSK 123/05, z glosą A. Jakubeckiego.

²⁷ Tak: J. Gudowski [w:] *Kodeks...*, s. 1120.

²⁸ T. Zembrzusi [w:] *Kodeks...*, s. 489.

²⁹ Zob. K. Weitz, *Czy sąd, pomijając twierdzenia lub dowody, wydaje postanowienie*, „Polski Proces Cywilny” 2012/3, s. 527 i n.; A. Budniak-Rogała, *Przepis art. 207 k.p.c. jako instrument realizacji zasady koncentracji materiału procesowego w postępowaniu cywilnym: uwagi wybrane po pięciu latach obowiązywania*, „Polski Proces Cywilny” 2018/1 s. 52 i n.

³⁰ Tak: P. Feliga, komentarz do art. 205³ [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Komentarz. Art. 1–505³⁹*, t. 1, red. T. Szanciło, Warszawa 2019.

³¹ Zob. wyrok SN z 9.08.2019 r., II CSK 353/18.

Jak wskazano powyżej, konsekwencją przyjętych rozwiązań było uznanie, że sąd drugiej instancji, rozpoznając apelację, pomija dowód przeprowadzony przez sąd pierwszej instancji z naruszeniem art. 479¹² § 1 k.p.c.³² Wynikało to z tego, że pod rządami wcześniejszych przepisów statuujących tzw. prekluzję dowodową (art. 207 § 3 k.p.c., art. 479¹² § 1, art. 479¹⁴ § 2, art. 479¹⁸ § 3, art. 495 § 3, art. 505⁵ § 1 k.p.c.) praktyka orzecznicza Sądu Najwyższego oparta była na wyraźnym założeniu, że skutecznie można podnosić zarzuty naruszenia tych przepisów nie tylko wtedy, gdy sąd – według skarżącego – bezpodstawnie pominął twierdzenia lub dowody, uznając je za sprekludowane, ale też wtedy, gdy bezpodstawnie tych twierdzeń lub dowodów nie pominął, choć podlegały one prekluzji³³.

Również po wejściu w życie nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego z 4.07.2019 r. – podobnie jak w stanie prawnym przed 7.11.2019 r. – mogą się zdarzyć sytuacje, w których sąd wadliwie nie pominie zgłoszonych przez stronę spóźnionych twierdzeń lub dowodów. Powstaje pytanie, czy powyższe stanowisko pozostanie aktualne. Wskazać należy, że wyrok dotyczący takiej sytuacji Sąd Najwyższy wydał jeszcze 9.08.2019 r.³⁴, a jego stanowisko powinno zachować aktualność w stanie prawnym obowiązującym od 7.11.2019 r. Sąd Najwyższy przyjął, że w apelacji lub w skardze kasacyjnej nie można skutecznie podnosić zarzutów naruszenia przepisów koncentracyjnych polegającego na dopuszczeniu przez sąd powołanych przez stronę spóźnionych twierdzeń lub dowodów mimo niespełnienia w okolicznościach sprawy przesłanek, które – w świetle tych przepisów – uzasadniają uwzględnienie takich twierdzeń lub dowodów. W uzasadnieniu tego orzeczenia Sąd Najwyższy podkreślił, że przepisy koncentracyjne, wyznaczając ramy czasowe powoływania twierdzeń i dowodów, mogą wyłączać – poza tymi ramami – prawo do wysłuchania, stanowiąc ograniczenie prawa do sądu. Takie ukształtowanie prawa do wysłuchania, które jest z kolei jednym z elementów prawa do sądu, uzasadnione jest tym, że należy dążyć nie tylko do tego, aby orzeczenia sądowe były prawidłowe, lecz także do tego, aby zapadały w możliwe najkrótszym czasie³⁵. W razie pominięcia przez sąd twierdzeń lub dowodów jako spóźnionych, przy założeniu, że nie zachodziły przesłanki uzasadniające uwzględnienie tych twierdzeń lub dowodów, kontrola stosowania przepisów koncentracyjnych jest uzasadniona tym, że chodzi o ocenę, czy nie doszło do bezpodstawnego pozbawienia strony jej prawa do powoływania twierdzeń lub dowodów, czyli – w istocie – jej prawa do wysłuchania. Sankcjonowanie nieprawidłowego pominięcia twierdzeń lub dowodów służy restytucji stronie jej naruszonego prawa do wysłuchania. Względem na szybkość postępowania musi w takim wypadku ustąpić. Sąd Najwyższy podkreślił, że w sytuacji, w której sąd uwzględnił twierdzenia lub dowody powołane przez stronę przy założeniu, że nie były one spóźnione lub że spełniona była któraś z przesłanek uzasadniających uwzględnienie

³² Tak wyroki SN: z 16.07.2004 r., I CK 41/04, OSNC 2005/7–8, poz. 136 i z 17.06.2005 r., III CZP 26/05, OSNC 2006/4, poz. 63. Zob. również wyrok z 23.03.2006 r., IV CSK 123/05, z aprobującą glosą A. Jakubeckiego.

³³ Por. wyroki SN: z 6.04.2006 r., IV CSK 182/05, „Monitor Prawniczy” 2006/9, poz. 457; z 9.05.2007 r., II CSK 77/07; z 4.03.2008 r., IV CSK 481/07, LEX nr 470944.

³⁴ Wyrok SN z 9.08.2019 r., II CSK 353/18, LEX nr 470944.

³⁵ Zob. wyrok SN z 8.02.2018 r., II CSK 462/17, OSNC-ZD 2018/3, poz. 48.

spóźnionych twierdzeń lub dowodów, kontrola stosowania przepisów koncentracyjnych może służyć ocenie, czy strona nie skorzystała ze swojego prawa do wysłuchania poza ramami czasowymi wyznaczonymi przez te przepisy. Taka kontrola nie wpłynie jednak na to, że nie został zrealizowany jeden z głównych celów tych przepisów, polegający na stworzeniu możliwości rozstrzygnięcia sprawy w możliwie najkrótszym czasie. Skoro spóźnione twierdzenia lub dowody zostały uwzględnione, to spowodowane tym przedłużenie postępowania nie może w żaden sposób być cofnięte. Sens sankcjonowania naruszenia przepisów koncentracyjnych w takiej sytuacji odpada.

Przyjęcie w przyszłości wskazanego powyżej stanowiska Sądu Najwyższego w praktyce może skutkować praktycznym ograniczeniem znaczenia nowego systemu i jego zmarginalizowaniem. Rodzi także pytanie o zakres możliwości stosowania przez strony zarzutu niedopuszczenia przez sąd dowodu z urzędu.

System ograniczenia zasobu przytaczanych przez strony twierdzeń o faktach oraz dowodów na ich poparcie odnosi się w sposób do stron, a nie do sądu. Oczywiście konkluzją sankcjonowaną przez orzecznictwo jest to, że przepisy regulujące zakres prekluzji nie wyłączają uprawnienia sądu do dopuszczenia dowodu z urzędu³⁶. Sąd może zatem dopuścić z urzędu nawet dowód, co do którego wniosek podlega pominięciu na podstawie art. 205¹² § 1 k.p.c., jak również art. 205³ § 2 k.p.c., jeżeli strona nie zdołała uprawdopodobnić, że wcześniejsze powołanie tego dowodu nie było możliwe, lub też że potrzeba jego powołania wynika dopiero później. Wobec omówionego powyżej wyroku Sądu Najwyższego z 9.08.2019 r., pojawia się ryzyko podnoszenia przez strony zarzutów w apelacji naruszenia art. 232 zdanie drugie k.p.c. poprzez niedopuszczenie dowodu z urzędu, nawet w sytuacji, w której strona była reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika. W takim wypadku sąd powinien zaznaczyć, że dopuszcza dowód na tej właśnie podstawie³⁷. Powyższe będzie mieć szczególne znaczenie w kontekście art. 243² k.p.c. Podkreślić należy, iż sama okoliczność, że strona nie dopełniła obowiązków koncentracyjnych na niej spoczywających, nie może stanowić podstawy do skuteczności takiego zarzutu i przynieść zamierzonego rezultatu.

³⁶ Zob. zamiast wielu zob. wyroki SN: z 22.02.2006 r., III CK 341/05, OSNC 2006/10, poz. 174; z 4.01.2007 r., V CSK 377/06, OSP 2008/1, poz. 8 z krytyczną glosą E. Marszałkowskiej-Krzes, OSP 2008/1, poz. 8, i z 16.04.2008 r., V CSK 563/07, OSNC 2009/2, poz. 42, jeśli chodzi o wypowiedzi w doktrynie – np. A. Jakubcki, *Glosa do wyroku SN dnia 23 marca 2006 r., IV CSK 123/05*, OSP 2007/4, poz. 48; T. Wiśniewski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 2, Artykuły 367–505³⁷, red. H. Dolecki, T. Wiśniewski, Warszawa 2010, s. 601; H. Pietrkowski, *Metodyka...*, s. 74; H. Pietrkowski, *Czynności procesowe zawodowego pełnomocnika w sprawach cywilnych*, Warszawa 2011, s. 163; M. Pełczyński, *Prekluzja w zgłaszaniu twierdzeń i dowodów w I instancji w postępowaniu zwykłym, w sprawach gospodarczych, nakazowym, upominawczym i uproszczonym*, „Monitor Prawniczy” 2004/7, poz. 336.

³⁷ Zob. wyrok SN z 22.02.2006 r., III CK 341/05, OSNC 2006/10, poz. 174, z glosami A. Jakubckiego, OSP 2007/4, poz. 47, E. Tomaszewskiej, „Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa” 2007/1, poz. 5; J. Akińczy, „Glosa” 2007/4, s. 32, i Ł. Kozłowski, „Palestra” 2007/9–10, s. 335, oraz wyroki SN: z 14.11.2006 r., II CSK 195/06, LEX nr 359455, i z 5.11.2008 r., I CSK 198/08, OSNC-ZD 2010/A, poz. 4.

4. Podsumowanie

Przyjęte rozwiązania stanowią w istocie powrót do instytucji prekluzji dowodowej z nielicznymi i nieprzemyślanymi modyfikacjami pod wątpliwymi hasłami przyspieszenia i usprawnienia postępowań. Wprowadzenie tych przepisów w istocie nie przyspieszy postępowań, a jedynie zwraca proces w kierunku poszukiwania prawdy formalnej, co niewątpliwie nie wpłynie pozytywnie na model wymiaru sprawiedliwości. Jeżeli bowiem sąd abstrahując od motywów swojej decyzji, uwzględni twierdzenia lub dopuści i przeprowadzi dowody z naruszeniem przepisów o prekluzji, ale pozwala to na ustalenie prawdy materialnej oraz daje podstawy do jednoznacznej oceny prawnej zasadności żądania, to orzeczenie wydane z pominięciem tych ustaleń i ocen, poddanych już swoistej procesowej oficjalizacji, może okazać się jaskrawo wadliwe i niesprawiedliwe, co mogłoby wpływać negatywnie na wizerunek wymiaru sprawiedliwości³⁸. W konsekwencji wcześniej czy później w orzecznictwie pojawiają się próby łagodzenia skutków tego systemu przy uwzględnieniu interesów stron oraz wymiaru sprawiedliwości, np. w odniesieniu do dowodu z opinii biegłego czy poprzez modyfikacje zasady ewentualności³⁹.

Abstract

System of concentration of procedural material after amendments introduced pursuant to the Act of 4 July 2019 amending the Act – Code of Civil Procedure and some other acts in ordinary proceedings

dr Katarzyna Gajda-Roszczyńska – Department of Civil Procedure, Faculty of Law and Administration, University of Silesia
ORCID: 0000-0001-8245-9023

The article discusses the system of concentration of procedural material after the amendments introduced by the Act of 4 July 2019 amending the Act – Code of Civil Procedure and some other acts (Journal of Laws item 1469) in ordinary proceedings. The author puts forward the thesis that the adopted solutions are in fact a return to the institution of evidence preclusion with few and ill-considered modifications under the questionable slogans of accelerating and improving proceedings. The introduction of these provisions will not, in fact, speed up proceedings, but will merely put more emphasis on the process of seeking formal truth, which will undoubtedly not have a positive impact on the justice model. If the court – regardless of the reasons for its decision – accepts the statements or admits and carries out evidence in violation of the provisions on preclusion, when it leads to the establishment of the material

³⁸ J. Gudowski [w:] *Kodeks...*, s. 1121. Por. także uzasadnienie wyroku SN z 9.08.2019 r., II CSK 353/18.

³⁹ Zob. na gruncie stanu prawnego sprzed 2012 r. np. wyrok SN z 21.02.2008 r., III CSK 292/07, „Monitor Prawniczy” 2008/7, s. 342, czy wyrok SN z 10.07.2008 r., III CSK 65/08, LEX nr 448045.

truth and gives grounds for an unambiguous legal assessment of the legitimacy of the request, the ruling issued without these findings and assessments, which have already undergone some kind of procedural officialisation, may turn out to be clearly faulty and unfair, negatively affecting the image of the judiciary.

Keywords: *procedural material concentration system, preclusion system, acceleration of proceedings*

Bibliografia

- Akińcza J., *Glosa do wyroku wyrok SN z 22.02.2006 r., III CK 341/05*, „Glosa” 2007/4.
- Bieniak M., *Glosa do wyroku SN z 8.05.2001 r., IV CKN 290/00, OSNC 2002/1, poz. 9*, „Monitor Prawniczy” 2003/3.
- Budniak-Rogala A., *Przepis art. 207 k.p.c. jako instrument realizacji zasady koncentracji materiału procesowego w postępowaniu cywilnym: uwagi wybrane po pięciu latach obowiązywania*, „Polski Proces Cywilny” 2018/1.
- Ereciński T., *Apelacja w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2009.
- Ereciński T., Weitz K., *Efektywność ochrony prawnej udzielanej przez sądy w Polsce*, „Przegląd Sądowy” 2005/10.
- Feliga P. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Komentarz. Art. 1–505³⁹*, red. T. Szancilo, t. 1, Warszawa 2019.
- Grzegorzczak P., Weitz K. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 1, *Postępowanie rozpoznawcze*, red. T. Ereciński, Warszawa 2016.
- Gudowski J. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, red. T. Zembrzuski, t. 2, Warszawa 2020.
- Jakubecki A., *Glosa do wyroku wyrok SN z 22.02.2006 r., III CK 341/05*, OSP 2007/4, poz. 47.
- Jakubecki A., *Glosa do wyroku SN z 23.03.2006 r., IV CSK 123/05*, OSP 2007/4, poz. 48.
- Jankowski J., *Nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego mocą ustawy z 4.7.2019 r.*, „Monitor Prawniczy” 2019/18.
- Jaworski S., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do zmian*, Warszawa 2019.
- Karaś G. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do ustawy z 4.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*, red. J. Gołaczyński, D. Szostek, Warszawa 2019.
- Karolczyk B., *Koncentracja materiału procesowego w postępowaniu cywilnym przed sądem pierwszej instancji*, Warszawa 2013.
- Kozłowski Ł., *Glosa do wyroku wyrok SN z 22.02.2006 r., III CK 341/05*, „Palestra” 2007/9–10.
- Krajewski J., *Środki zmierzające do doskonalenia poziomu i sprawności postępowania cywilnego oraz ograniczenia społecznych kosztów wymiaru sprawiedliwości*, „Problemy Wymiaru Sprawiedliwości” 1973/3.
- Krakowiak M., *Nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego mocą ustawy z 4.07.2019 r. (cz. II – Organizacja postępowania; Rozprawa)*, „Monitor Prawniczy” 2019/20.
- Krekora-Zajac D., *Glosa do wyroku SN z 9.05.2007 r., II CSK 77/07*, „Państwo i Prawo” 2009/2.

- Kulski R., *Odrębności postępowania w sprawach gospodarczych*, „Monitor Prawniczy” 2019/21.
- Kłos M. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 2, *Komentarz do art. 205¹–424¹²*, red. A. Marciniak, Warszawa 2019.
- Machnikowska A., *Organizacja procesu cywilnego przed sądem pierwszej instancji z perspektywy posiadzenia przygotowawczego*, „Palestra” 2019/11–12.
- Niewęglowski B., *Glosa do wyroku SN z 9.05.2007 r., II CSK 77/07*, „Rejent” 2011/7–8.
- Olczak-Dąbrowska D., Janas S., *Stosowanie art. 207 KPC w praktyce sądowej*, „Prawo w Działaniu” 2018/33.
- Pełczyński M., *Prekluzja w zgłaszaniu twierdzeń i dowodów w I instancji w postępowaniu zwykłym, w sprawach gospodarczych, nakazowym, upominawczym i uproszczonym*, „Monitor Prawniczy” 2004/7, poz. 336.
- Pietrkowski H., *Metodyka pracy sędziego w sprawach cywilnych*, Warszawa 2014.
- Pietrkowski H., *Czynności procesowe zawodowego pełnomocnika w sprawach cywilnych*, Warszawa 2011.
- Ryłski P., *Aktywność sądu w zakresie zbierania materiału faktycznego sprawy w przygotowawczej fazie postępowania cywilnego (art. 207 § 2 i 3 k.p.c.)* [w:] *Ewolucja polskiego postępowania cywilnego wobec przemian politycznych, społecznych i gospodarczych*, red. H. Dolecki, K. Flaga-Gieruszyńska, Warszawa 2009.
- Ryłski P., *Dopuszczalność pominięcia przez sąd spóźnionych twierdzeń lub dowodów zgłoszonych w ramach informacyjnego przesłuchania stron (art. 212 § 1 k.p.c.)*, „Polski Proces Cywilny” 2012/3.
- Soćko M., *Zarys zasady koncentracji materiału procesowego w postępowaniu cywilnym de lege lata*, „Roczniki Administracji i Prawa” 2014/14 (2).
- Szpunar A., *Glosa do wyroku SN z 8.05.2001 r., IV CKN 290/00, OSNC 2002/1, poz. 9*, „Przegląd Sądowy” 2002/6.
- Tomaszewska E., *Glosa do wyroku wyrok SN z 22.02.2006 r., III CK 341/05*, „Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa” 2007/1, poz. 5.
- Uliasz M., *Posiedzenie przygotowawcze i plan rozprawy*, „Monitor Prawniczy” 2019/21.
- Weitz K., *Między systemem dyskrecjonalnej władzy sędziego a systemem prekluzji – ewolucja regulacji prawa polskiego* [w:] *Ewolucja polskiego postępowania cywilnego wobec przemian politycznych, społecznych i gospodarczych. Materiały konferencyjne Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr Postępowania Cywilnego Szczecin–Niechorze 28–30.09.2007 r.*, red. H. Dolecki, K. Flaga-Gieruszyńska, Warszawa 2009.
- Weitz K., *Czy sąd, pomijając twierdzenia lub dowody, wydaje postanowienie*, „Polski Proces Cywilny” 2012/3.
- Weitz K., *System koncentracji materiału procesowego według projektu zmian Kodeksu postępowania cywilnego* [w:] *Reforma postępowania cywilnego w świetle projektów Komisji Kodyfikacyjnej*, red. K. Markiewicz, Warszawa 2011.
- Wiśniewski T. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 2, Artykuły 367–505³⁷, red. H. Dolecki, T. Wiśniewski, Warszawa 2010.
- Zembrzuski T. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, red. T. Zembrzuski, t. 1, Warszawa 2020.
- Żukowski W., *Cieężar wspierania postępowania w projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, przygotowanym przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Cywilnego* [w:] *Reforma postępowania cywilnego w świetle projektów Komisji Kodyfikacyjnej*, red. K. Markiewicz, Warszawa 2011.

Andrzej Olaś

doktor nauk prawnych, adiunkt, Zakład Postępowania Cywilnego, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Jagielloński, adwokat
ORCID: 0000-0002-2295-8645

***Ius moderandi* w postępowaniu cywilnym po zmianach wprowadzonych na mocy ustawy z 4.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw**

Słowa kluczowe: *ius moderandi*, uznanie sędziowskie, postępowanie dowodowe, ustalenia faktyczne w procesie

1. Przedmiot, zakres i cel artykułu

Niniejszy artykuł stanowi przekrojową analizę zmian w postępowaniu cywilnym wprowadzonych na mocy ustawy z 4.07.2019 r.¹, które wpływają na zakres kompetencji sądu do dokonania ustaleń faktycznych i rozstrzygnięcia o żądaniu pozwu w oparciu o sędziowskie uznanie, określanej zwyczajowo w doktrynie² i orzecznictwie³ mianem *ius moderandi*⁴. Mając przy tym na względzie, że łacińskiego terminu *ius moderandi*, używa się również w obrocie prawnym i literaturze w kontekście instytucji materialnoprawnych wiążących się z miarkowaniem należnego świadczenia (tytułem: odszkodowania – art. 362 i 440

¹ Ustawa z 4.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1469 ze zm.) – dalej nowelizacja z 4.07.2019 r.

² Tak m.in. J. Gudowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 2, *Postępowanie rozpoznawcze*, red. T. Ereciński, Warszawa 2016, komentarz do art. 322, uw. 1, *passim*; J. Gudowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do zmian 2019*, red. T. Zembrzuski, t. 1, Warszawa 2020, komentarz do art. 322, uw. 1; P. Telenga [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany*, t. 1, Art. 1–727, red. A. Jakubecki, Warszawa 2019, komentarz do art. 322.

³ Zob. m.in. wyrok SN z 23.02.2017 r., I CSK 121/16, LEX nr 2269097; wyrok SA w Łodzi z 13.01.2016 r., I ACa 967/15, LEX nr 1979437; wyrok SA w Warszawie z 23.11.2018 r., VI ACa 738/18, LEX nr 2668879.

⁴ Tak m.in. W. Siedlecki, *Zasady wyrokowania w procesie cywilnym*, Warszawa 1957, s. 143.